

Інтерв'ю з о. Ігорем Бойком

З другої половини ХХ ст. відбувається стрімкий розвиток біологічних наук. Вченим-медикам вдалося розшифрувати геном людини, тобто стало доступним розпізнання коду ДНК. Таким чином науковці отримали можливість втручатися у чинну структуру людини. З'явилася можливість її штучного запліднення, клонування. Ці новітні досягнення є водночас і новітніми проблемами. У ХХ ст. виникла біоетика – наука, яка має за мету не допустити людство до самознищення. Про загрозові виклики перед людським життям ми говоритимемо із ректором Львівської духовної семінарії Святого Духа Української Греко-Католицької Церкви керівником Школи біоетики Українського католицького університету о. д-р Ігорем Бойком.

Слава Ісусу Христу! Всесвітліший отче Ігоре, знаємо, що Ви є відомим фахівцем у сфері біоетики. Можете коротко сказати, чим вона займається і які її основні завдання?

Слава навіки! Найперше дякую Вам за те, що цікавитеся питаннями біоетики. Я думаю, що сьогодні немає сім'ї, родини або людини, яка б не була дотичною до питань біоетики. Це нова наука, яка з'являється на початках 70-х років минулого століття. Через великий і швидкий прогрес в науці, зокрема й у сфері медицини, перед лікарями постало багато нових викликів. І саме біоетика допомагає вчасно приймати правильні рішення. Зокрема християнська біоетика, персоналістична модель біоетики, яку ми розвиваємо в Україні, скерована саме на те, щоб допомогти лікарям і батькам зберегти життя, підкреслити його цінність від моменту зачаття до моменту його природної смерті. Цього ми повинні дотримуватися без будь-якого винятку шануючи християнський принцип, що кожне життя є святим, даним нам Богом, а обов'язком людини є його берегти. Окрім питань медичного характеру, біоетика також входить у сферу екології наголошуючи на відповідальності за те, яку землю ми залишимо своїм нащадкам. Засновники біоетики як науки ставили собі за мету вирішення питання, як вижити людині на землі, як діяти особі, щоб не нашкодити ні собі, ні тим, хто поруч нас, ні тим, які будуть після нас. Це так

коротко, бо годі буде в одному питанні розкрити всі ті питання, якими займається біоетика.

Що Ви можете сказати про сучасні пренатальні дослідження? Які їх позитивні і негативні наслідки?

В першу чергу потрібно зазначити, що існують різні види пренатальної діагностики. Є така діагностика, що потребує особливого втручання в жіночий організм, і ці технології несуть велику загрозу для життя дитини: амніоцентез, дослідження ворсинок хоріона, взяття крові з пуповини, фетоскопія. Католицька Церква вчить, що пренатальні дослідження мають бути безпечними і не нести загрозу для матері і дитини. Існують інші методи діагностики, які не потребують втручання в жіночий організм: ультразвукова діагностика, взяття крові з вени матері. За їхньою допомогою ми також можемо довідатися про стан життя і здоров'я дитини, її внутріутробний розвиток. Тому лікарі не мали би змушувати жінку до обстеження небезпечними для життя способами.

Сьогодні також дуже стрімко розвинулась технологія преінплантаційної діагностики – це дослідження людських ембріонів, які створенні за допомогою штучного запліднення *in vitro*, перед перенесенням у материнське лоно. Лікар за допомогою допоміжних репродуктивних технологій створює декілька ембріонів, робить їх аналіз і тільки один або два переносить у материнське лоно. Така практика Церквою засуджується, зокрема є документ, виданий 2008 року Конгрегацією у справах віровчення під назвою «Гідність особи», де сказано, що технології преінплантаційної діагностики, які мають за мету виявити певні особливості розвитку дитини в залежності від статі і стану зачатої дитини приймають рішення про подальше її життя або припинення її розвитку. Оскільки вони завжди є поєднанні з технологіями штучного запліднення, Церква не рекомендує людям вдаватися до такої діагностики.

Чому щойно зачатий плід у лоні матері вважаємо повноцінною людиною?

В мене складається враження, що сьогодні в цьому питанні немає жодних сумнівів. Коли ми чуємо фахівців з ембріології, фахівців з генетики, фахівців з ділянки біології, то усі вони пояснюють ствердно і виразно, з чого складається людський організм. Отже ми маємо клітини, кожна з яких має сорок шість хромосом, і з цих клітин складається весь організм. Але в нас є статеві клітини – гамети, репродуктивні клітини, які мають двадцять три хромосоми. І в момент зачаття відбувається те, що двадцять три хромосоми від

чоловіка, які знаходяться в чоловічій гаметі сперматозоїді, і двадцять три хромосоми від жінки, які знаходяться у жіночій гаметі яйцеклітині, поєднуються разом і створюють нову клітину, яка має в собі сорок шість хромосом з відповідною вже статтю і всіма характеристиками, які в ній уже закладені.

На початку це є одна клітина, але потім вона ділиться на дві, на чотири, на вісім, на шістнадцять і так далі, але все це є розвиток нового людського життя, яке має право на існування вже від початку зачаття. Цей процес є поступовий, запрограмований і дуже цікаво координований, тому що в певний період часу кожна клітина, коли проходить процес ділення, знає, за що вона буде відповідати і яку функцію в цілому організмі буде виконувати. Якщо на будь-якому етапі цього розвитку ми його зупинимо, то настане смерть цієї дитини. Церква, керуючись науковим знанням, вчить, що новий людський організм розпочинається з моменту створення зиготи, з часом стає морола, далі є бластоцист, потім стає ембріобласт, трофобласт, опісля стає ембріон, потім стає плід, а далі новонароджений, дитина, підліток, це потім людина середнього віку, людина похилого віку і так далі. Це все є етапи одного і того ж людського організму, які мають свої назви, але також і мають одне, фундаментальне право – право на життя.

Якими є актуальні загрози для людського життя і гідності людини?

Ми з Вами проживаємо зараз у непростий час. За минуле століття, як ніколи в історії людства, не було вчинено такої великої кількості кровопролиттів. До прикладу візьмемо сферу абортів. Кожного року за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у світі відбувається від п'ятдесяти до шістдесяти мільйонів абортів. Святий Папа Іван Павло II сказав, що зараз ведеться тиха, мовчазлива війна проти життя в материнському лоні. Так само легалізація евтаназії у багатьох країнах узаконює людиноубивство. Якщо колись багато що вважалося злом, гріхом, вбивством, злочином, то сьогодні це стає правом. Тому, я думаю, нашим завданням у світі є поширювати культуру співжиття.

Ми знаємо, що говорить Церква про аборти, а як законодавство України регламентує такі вчинки?

Нажаль, наше законодавство саме у цій ділянці є успадкованим законодавством, яке існувало ще у 1920-х роках. Коли у світі аборти були заборонені, то у Радянському союзі жінка мала право перервати вагітність. І сьогодні ми як Україна, як незалежна держава, на превеликий жаль, маємо законодавство, згідно з яким кожна жінка за власним

бажанням до третього місяця вагітності може звернутися у відповідну установу і просити лікаря про переривання вагітності. Може також відбутися проведення абортів у час від третього до шостого місяця вагітності, але вже за дозволом спеціальної комісії. Засудити або заборонити такі дії буде недостатньо. Ми маємо, за словами Святого Івана Павла II, виховати культуру пошанування до гідності людського життя. Бо якщо не буде попиту на аборти, то це означатиме, що ми доросли до нового вищого рівня, де людське життя є пошанованим. Для цього маємо об'єднати наші зусилля в першу чергу для того, щоб і наше законодавство плекало та розвивало культуру збереження життя.ÂÂ

Сурогатне материнство як викривлене уявлення сучасного суспільства – наскільки воно є небезпечним?

Я думаю, що ми ще не до кінця усвідомлюємо наслідки сурогатного материнства. Дуже часто центри репродуктивної медицини, які пропонують такі послуги, представляють себе у позитивному світлі. Інколи жінка не може мати дітей, або не має бажання народжувати, тому такі центри пропонують іншим жінкам за певну винагороду виносити для замовників дитину через послуги сурогатної матері. Наслідки цього вчинку є дуже трагічними, бо, згідно з Сімейним кодексом України (стаття 134), сурогатною матір'ю може бути жінка, яка є уже матір'ю однієї або двох власних дітей, щоб не звикнути потім до дитини, яку потрібно буде віддавати. Отже у тій сім'ї, де жінка через штучне запліднення виношує чужу дитину, власні діти бачать маму вагітною і вважають це добрим, бо буде братик або сестричка. І коли настає час народжувати, мама йде в лікарню і через певний період повертається, але вже без дитини. Спочатку можна якось це оправдати, сказати, що дитина загинула, але діти розумні, вони можуть запитати, чому у нас вдома стало більше грошей, чому ми стали жити краще? Може мама цю дитину продала, і чи не зробить вона одного дня так само з нами? Появляється страх і недовіра до найрідніших. Так само сурогатне материнство руйнує стосунки між чоловіком і жінкою, бо ця дитина дев'ять місяців була членом сім'ї, перебувала в утробі твоєї дружини і тепер не так легко віддати її. І для самої матері це найважче психологічно виношувати і віддати свою дитину.

Тому Церква не схвалює і засуджує таку «комерціалізацію» материнства. Таким чином втрачається розуміння тієї святості, того розуміння, хто така дитина, чому дитина є особою, даром, а не предметом купівлі-продажу. Також замовники, щоб перестраховатися, можуть звернутися одночасно до двох сурогатних матерів, що несе надзвичайно складні наслідки. Тому, якщо можна звернутися через журнал «Слово», то, дорогі читачі, будьте дуже обережними, бо ворог людського роду в сьогоденній час намагається пропонувати людям у певний витончений спосіб свої злі пропозиції, зокрема

такі, як бути донором яйцеклітини, донором сімені чи стати сурогатною матір'ю.

Чергові досягнення у галузі медицини, зокрема у генній інженерії, відкрили шлях до спроб клонування людини. Наскільки воно є морально виправданим?

Є науковці, які відкрито стверджують, що вони працюють над тим, щоб клонувати людину; є люди, які бажають, щоб їх клонували, які готові навіть платити за це великі гроші; але коли я думаю над цим, в мене завжди постає питання: хто буде брати на себе відповідальність вирішувати, кого клонувати. Адже це велика спокуса, щоб самому вирішувати, які люди мають жити на землі через їх особливі якості і клонування, а які люди мають просто зникнути. Ще Книга Буття на початку описує цю спокусу стати як Бог, тобто стати на місце Бога і почати творити людину на свій образ і подобу.

Проблема безпліддя відома ще зі Старого Завіту. Сьогодні вона ще гостріше виходить на передній план. Сучасна медицина пропонує людині подолати цю проблему завдяки технологіям штучного запліднення. Як до цього ставиться Церква?

Так у Книзі Буття згадується патріарх Яків, котрий чотирнадцять років чекав на Рахиль, а коли почав жити з нею, то виявилось, що вона безплідна і у них не буде дітей. І в тридцятому розділі поданий дуже виразний крик жінки до свого чоловіка: «Дай мені діток, а то вмру» (Бут 30,1). Десь в цьому розпачливому крику прихований крик напевне мільйонів подружніх пар, які з певних причин досвідчують проблему безпліддя. Біблія подає відповідь Якова на цей крик душі Рахилі, який сказав, що я не є Бог, який закрит твоє нутро, але молимося, уповаймо на Бога, і тоді Господь благословить нас потомством, що у випадку цього сімейства і сталося. Таких випадків, коли нібито безплідні в кінцевому результаті отримують потомство, є багато у Святому Письмі, і це свідчить про те, що дитина є Божим благословенням, яке потрібно вміти прийняти. Сьогодні медицина пішла настільки вперед, що є багато можливостей лікувати безпліддя, усувати ті перешкоди, які стоять на природному шляху до зачаття, тому потрібно вчасно звертатися до лікарів.

Плодом любовного єднання чоловіка і жінки є зачаття дитини. Після статевого стосунку, якщо є непрохідність фаллопієвих труб або згин шийки матки, чи інші причини, через які сперматозоїд не може поєднатися з яйцеклітиною, то лікар має право посприяти цьому процесу, але щоб зачаття відбулося в лоні жінки. Церква не сприймає технології штучного запліднення, які відбуваються поза материнським лоном, так зване екстракорпоральне запліднення, в основі якого уже немає тілесного, емоційного і духовного єднання між чоловіком і жінкою. Таких технологій штучного запліднення є понад двадцять, і вони не можуть вважатися етично прийнятними.

Якщо подружня пара є християнами і не може мати дітей, перепробували всі можливі способи інтракорпорального запліднення, то це не є ще кінець їхнього подружжя. Адже бажання мати дитину – це бажання ділитися любов'ю не тільки між собою, але і з дитиною. Тому варто подумати про усиновлення дитини, щоб не закритися у своєму стражданні. Є багато випадків, коли після усиновлення Господь Бог дає батькам у чудесний спосіб народження дитини. Чому? Тому що є відкритість у сім'ї на дар життя.

Якщо на усиновлення наважитися не вдається, то зверніть увагу на потребуєчих людей, хворих, самотніх або відвідайте раз на місяць дітей в сиротинцях. Чимало пар занадто фокусуються і зациклюються на проблемі безпліддя. Вони хочуть мати тільки власних дітей, лікуються, витрачають чималі кошти і на цьому не зупиняються. Але чи не варто ті зусилля спрямувати в інше русло? Тому я заохочую молоді сім'ї, які можуть мати певні труднощі, подивитися на цю проблему з іншого боку. Хоч будучи фізично неплідними, почнімо ділитися нашою любов'ю з іншими, щоб стати набагато, набагато більше духовно плідними.

Як поступати віруючій людині, коли її посадові обов'язки входять у конфлікт з християнською мораллю?

Кожна людина, зокрема кожен християнин, повинен слухати голос власного сумління, бо так до нас промовляє Господь Бог. Незалежно від нашої професії, ми не повинні боятися висловлювати власну позицію стосовно тих чи інших питань. Наприклад, лікар-акушер чи лікар-гінеколог, медсестра не ставлять собі за мету вміти і знати, як проводиться аборт. А навпаки, лікар і медсестра в першу чергу мають знати, як зберегти життя, як врятувати життя матері і дитини, бо розуміють, що життя матері і життя дитини мають

однакову цінність. Це велике завдання і обов'язок кожної людини залишатися із чистим сумлінням. Подивімося на мучеників, вони у нелегких обставинах свідчили свою віру, хоч розуміли, що можуть втратити власне життя, але вони не могли зректися Бога.

І наостанок, отче Ігоре, що б Ви могли побажати нашим читачам, котрі борються за повагу до людських цінностей і відстоюють гідність людини вже з моменту її зачаття?

Найперше я Вам дякую за те, що Ви це робите. Боріться і далі. Я часто при різних нагодах повторюю слова, які сказав Глава і Патріарх нашої Церкви блаженної пам'яті Любомир Гузар: «Моліться і працюйте!». Через молитву ми справді єднаємося з Богом і черпаємо цієї мудрості, сили і надії, яких так потребуємо. Бо Бог є джерелом радості, любові, миру. Тому моліться, щоб через пізнання Бога і Його волі тут, на землі, ми могли бути добрими інструментами у руках Його. Працюйте, бо праця облагороднює людину. Будьте добрими працівниками, не жалійте себе заради добра, щоб увечері, коли Ви станете перед обличчям Бога, могли подякувати за все. Тому нехай молитва і праця супроводжують усіх читачів часопису «Слово».

«Ми маємо, за словами Святого Івана Павла II, виховати культуру пошанування до гідності людського життя»: [інтерв'ю з ректором ЛДС СД о. І. Бойком / записав А. Лоїш] // СЛОВО №3 (71), вересень-листопад 2017